

فصل هشتم

حمل و نقل

فعالیت‌های بخش حمل و نقل در سال ۱۳۸۲ از رشد برخوردار بود، به طوری که براساس آمار مقدماتی، ارزش افزوده بخش مذکور به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ از ۴/۷ درصد رشد برخوردار گردید که در مقایسه با کاهش این رقم در سال قبل حاکی از بهبود عملکرد در این بخش است. تشکیل سرمایه این بخش به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ نیز تحت تاثیر سرمایه گذاری در ماشین آلات دارای ۱۰/۰ درصد رشد بود.

اعتبارات عمرانی ملی مصوب دولت در سال ۱۳۸۲ برای فصل حمل و نقل در مقایسه با سال قبل ۶۳/۲ درصد رشد داشت و میزان اعتبارات پرداختی ۹۶۰ درصد تحقق را نشان می‌دهد. میزان اعتبارات پرداختی در سال ۱۳۸۲ در مقایسه با سال قبل ۱۵۱/۱ درصد رشد نشان می‌دهد. تسریع در بهره برداری از طرح‌های عمرانی بخش مزبور از جمله طرح‌های بخش راه‌داری، احداث آزادراه‌ها و بزرگراه‌های کشور در راستای کاهش سوانح جاده ای از دلایل اصلی رشد اعتبارات پرداختی به شمار می‌رود.

بررسی عملکرد بخش حمل و نقل در سال ۱۳۸۲ نشان می‌دهد که در بخش حمل و نقل زمینی (ریلی و جاده‌ای) در مجموع ۶۵/۲ میلیارد نفر - کیلومتر مسافر جابه‌جا و ۱۱۸ میلیارد تن - کیلومتر کالا حمل شده است که در مقایسه با سال قبل به ترتیب ۷/۶ و ۱۸۷ درصد افزایش نشان می‌دهد. در سال مزبور و در بخش حمل و نقل هوایی و دریایی نیز ۱۶/۹ میلیون نفر مسافر جابه‌جا و ۸۵/۶ میلیون تن کالا حمل شده است که نسبت به سال قبل به ترتیب ۱۷/۴ و ۱۲/۴ درصد افزایش دارد.

استفاده از منابع مالی خارجی در قالب قراردادهای فاینانس برای تامین ماشین آلات و تجهیزات راه آهن، اجرای طرح‌های مشارکتی به منظور احداث بزرگراه‌ها و آزاد راه‌های کشور با بخش خصوصی، تصویب لوایح پیشنهادی در قالب اهداف و راهکارهای برنامه سوم توسعه، کاهش نرخ سود تسهیلات بانکی برای نوسازی صنایع دریایی و بندری، واگذاری ۱۰۰ درصد سهام شرکت حمل و نقل بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران به بخش خصوصی و استرداد مالیات شرکت‌های هوایی و دریایی جهت خرید هواپیما و کشتی به منظور بازسازی ناوگان حمل و نقل هوایی و دریایی، تصویب آیین نامه مالکیت و بهره برداری هواپیمای شخصی از جمله سیاستها و اقدامات انجام شده در سال ۱۳۸۲ است که انتظار می‌رود در ارتقا کیفیت خدمات رسانی و ایجاد فرصت‌های جدید سرمایه گذاری در این بخش و دستیابی به اهداف تعیین شده در برنامه سوم توسعه نقش موثری داشته باشد. در این سال همچنین قانون موافقت نامه حمل و نقل بین‌المللی جاده‌ای بین دولت ایران و جمهوری های آذربایجان و کرواسی و موافقتنامه کشتیرانی تجاری دریایی بین ایران و چین تصویب شد.

عملکرد متغیرهای کلان بخش حمل و نقل

براساس آمار مقدماتی، ارزش افزوده بخش حمل و نقل در سال ۱۳۸۲ به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ به ۲۸۳۸۱/۰ میلیارد ریال افزایش یافت که نسبت به سال قبل ۴/۷ درصد رشد دارد. حمل و نقل زمینی با سهمی حدود ۸۹ درصد از ارزش افزوده بخش، نقش

موثری در تغییرات کل ارزش افزوده بخش ایفا می نماید. همچنین سهم این بخش از کل تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری معادل ۶/۴ درصد می‌باشد که در مقایسه با سال قبل تغییر چندانی نداشته است.

ارزش افزوده بخش حمل و نقل (به قیمت‌های جاری)

(میلیارد ریال)

سهم (درصد)		درصد تغییر		سال			
۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱	□ ۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	
۵/۳	۵/۳	۲۵/۴	۲۴/۴	۳۷۱۹	۲۹۶۶	۲۴۸۴	حمل و نقل هوایی
۵/۹	۵/۹	۲۵/۴	-۶/۸	۴۱۳۴	۳۲۹۷	۳۵۳۶	حمل و نقل دریایی
۸۸/۸	۸۸/۸	۲۵/۴	۱۷/۱	۶۲۵۲۷	۴۹۸۶۲	۴۲۵۷۶	حمل و نقل زمینی
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۲۵/۴	۱۵/۷	۷۰۳۸۰	۵۶۱۲۵	۴۸۴۹۶	کل

آمار مربوط به تشکیل سرمایه ثابت ناخالص برحسب بخش‌های اقتصادی نشان می‌دهد که بخش حمل و نقل با جذب ۱۶/۲ درصد از کل تشکیل سرمایه مذکور به قیمت‌های جاری، دارای ۱۰/۰ درصد رشد به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۷۶ است که در مقایسه با رشد ۳۰/۴ درصدی سال قبل در سطح پایین تری قرار دارد. کاهش سرمایه گذاری در ساختمان بخش حمل و نقل در محدود نمودن رشد کل سرمایه گذاری در این بخش موثر بوده است.

بررسی ارقام تشکیل سرمایه بخش حمل و نقل برحسب ساختمان و ماشین‌آلات نشان می‌دهد که در سال ۱۳۸۲ بیشترین حجم سرمایه‌گذاری در ماشین‌آلات صورت گرفته است. به طوری که از مجموع ۵۱/۷ هزار میلیارد ریال سرمایه‌گذاری انجام شده به قیمت‌های جاری، حدود ۸۴/۵ درصد آن به ماشین‌آلات اختصاص یافته که در مقایسه با سال قبل حاکی از افزایش سهم مذکور است. فرسودگی ماشین‌آلات و تجهیزات در کلیه بخش‌های حمل و نقل کشور اعم از هوایی، دریایی و زمینی و تعداد قابل ملاحظه قربانیان سوانح مربوطه ضرورت جایگزینی آنها را بیش از گذشته مطرح می‌سازد. همچنین تاثیر قابل ملاحظه تجهیز و توسعه ناوگان حمل و نقل در کاهش هزینه‌های مترتب بر توزیع کالاها در بین مراکز تولیدی و مصرفی کشور، ضرورت سرمایه گذاری در این بخش را دو چندان می‌کند.

تشکیل سرمایه ثابت ناخالص داخلی در بخش حمل و نقل (به قیمت‌های جاری)

(میلیارد ریال)

سهم (درصد)		درصد تغییر		سال			
۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱	□ ۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	
۸۴/۵	۸۳/۴	۲۱/۴	۳۸/۴	۴۳۷۱۹	۳۶۰۲۲	۲۶۰۱۹	ماشین‌آلات
۱۵/۵	۱۶/۶	۱۲/۲	۸۴/۰	۸۰۲۹	۷۱۵۸	۳۸۹۱	ساختمان
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۹/۸	۴۴/۴	۵۱۷۴۸	۴۳۱۸۰	۲۹۹۱۰	کل

سرمایه‌گذاری دولت

در سال ۱۳۸۲ مبلغ ۹۸۸۴/۸ میلیارد ریال در قالب تملک دارایی‌های سرمایه‌ای - ملی در بخش حمل و نقل (جاده‌ای، هوایی، دریایی و ریلی) تحت فصل راه و ترابری و برنامه تحقیقات حمل و نقل در قانون بودجه و پیوستهای آن اختصاص یافت که در مقایسه با اعتبارات مصوب سال قبل ۶۳/۵ درصد رشد دارد. براساس آمار خزانه‌داری کل در سال ۱۳۸۲ مبلغ ۹۴۹۱/۳ میلیارد ریال به فصل مزبور اختصاص یافت که در مقایسه با رقم مصوب حاکی از ۹۶ درصد تحقق می‌باشد. اعتبارات پرداخت شده فوق‌الذکر در مقایسه با سال قبل ۱۵۱/۱ درصد رشد نشان می‌دهد.

بررسی برنامه‌های فصل راه‌وترابری نشان می‌دهد که اعتبارات پرداختی به برنامه‌های «راه‌داری»، «احداث آزادراه‌های کشور»، «احداث بزرگراه‌های کشور» و «برنامه توسعه و بهسازی شبکه راه‌های ملی» به ترتیب به میزان ۸۰۲/۱، ۴۶۴/۱، ۱۴۸۱/۵ و ۴/۸ میلیارد ریال

است که در مقایسه با سال قبل رشدهای قابل ملاحظه ای را دارا می‌باشند. براساس پیوست قانون بودجه در برنامه احداث آزاد راه‌های کشور و در قالب طرح‌های مشارکتی وزارت راه و ترابری، احداث آزاد راه مشهد - باغچه به طول ۴۰ کیلومتر، احداث یک باند آزاد راه ساوه - سلفچگان به طول ۶۶ کیلومتر و آزاد راه کاشان - اصفهان به طول ۱۶۰ کیلومتر تا پایان سال ۱۳۸۲ مورد بهره‌برداری قرار گرفت.

در سال ۱۳۸۲ مبلغ ۹/۶ میلیارد ریال نیز به برنامه «تحقیقات حمل و نقل و ارتباطات» پرداخت شد که در مقایسه با اعتبارات مصوب برنامه مذکور فقط ۴۴/۳ درصد تحقق داشت.

تمک داراییهای سرمایه‌ای - ملی دولت در فصل راه و ترابری

(میلیارد ریال)

درصد تغییر		سال		
۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰
۱۵۱/۱	۵/۴	۹۴۹۱/۳	۳۷۷۹/۷	۳۵۸۴/۵

ماخذ: خزانه داریکل - وزارت امور اقتصادی و دارایی

در سال ۱۳۸۲ در قالب بند (ز) تبصره ۲۱ قانون بودجه کل کشور و در اجرای ماده (۸) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، مبلغ ۳۰۱/۱ میلیون دلار جهت اجرای طرح‌های عمرانی فصل راه و ترابری و در قالب قراردادهای تامین مالی پروژه ها به تصویب شورای اقتصاد رسید. براساس عملکرد ارائه شده توسط وزارت راه و ترابری مراحل اجرایی و گشایش اعتبار کل مبلغ فوق‌الذکر انجام شده و بخش عمده منابع اختصاص یافته در قالب مصوبات مزبور صرف تامین تجهیزات و قطعات یدکی شرکت راه آهن شده است. علاوه بر این مبلغ ۳۹/۳ میلیون دلار نیز جهت خرید هواپیما اختصاص یافته است.

حمل و نقل کالا و مسافر

حمل و نقل جاده‌ای

در این سال بخش حمل و نقل جاده‌ای با سهمی به ترتیب ۹۲/۴ و ۷۵/۳ درصد از کل مسافر جا به جا شده و کالای حمل شده در کشور معادل ۵/۵ درصد از تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری را دارا بود. براساس آخرین آمار منتشر شده، طول راه‌های تحت حوزه استحفاظی وزارت راه و ترابری (به استثناء راه‌های روستایی) تا پایان سال ۱۳۸۲ معادل ۶۸۷ هزار کیلومتر می‌باشد. برطبق آمار مذکور حدود ۳۲/۰ درصد شامل راه اصلی، ۵/۴ درصد بزرگراه، ۱/۴ درصد آزاد راه و مابقی جزء راه‌های فرعی کشور است. مطابق اهداف مندرج در قانون برنامه سوم اقتصادی برای سال ۱۳۸۲، مجموع طول آزادراه‌ها، بزرگراه‌ها و راه‌های اصلی کشور ۳۲/۲ هزار کیلومتر پیش بینی شده است. گزارش عملکرد وزارت راه و ترابری در این خصوص حدود ۸۳ درصد تحقق را نشان می‌دهد.

بررسی آمار حمل و نقل جاده‌ای کالا نشان می‌دهد که در سال ۱۳۸۲ در مجموع ۳۴۸/۱ میلیون تن کالا توسط ناوگان مذکور حمل شده است. عملکرد مذکور در مقایسه با هدف برنامه برای این سال (۲۸۰ میلیون تن) به میزان ۲۴/۳ درصد بیشتر است. مقدار بار حمل شده برحسب تن - کیلومتر در سال ۱۳۸۲ معادل ۹۹۹۱۴ میلیون تن - کیلومتر بود که نسبت به سال قبل ۱۹/۵ درصد افزایش نشان می‌دهد. همچنین حدود ۳/۰ میلیون تن کالا از طریق جاده‌های کشور ترانزیت شده که در مقایسه با سال قبل ۱۱/۱ درصد رشد نشان می‌دهد. چنانچه کالای ترانزیت شده به کشور افغانستان و عراق و همچنین مبادلات مربوط به معاوضه^(۱) نیز به آن اضافه گردد، کل کالای ترانزیت شده از طریق جاده‌های کشور حدود ۶۸۹۶۳ میلیون تن برآورد می‌گردد که نسبت به سال قبل حدود ۷۲/۴ درصد رشد دارد.

۱ - Swap

در سال مورد گزارش تعداد ۴/۳ میلیون نفر مسافر از طریق جاده‌ها جابجا شده که در مقایسه با سال قبل ۳/۹ درصد رشد نشان می‌دهد. میزان مسافر جابه جا شده برحسب نفر - کیلومتر در سال مذکور نیز معادل ۵۵/۹ میلیارد نفر - کیلومتر بود که در مقایسه با سال قبل ۷/۵ درصد رشد دارد. مقایسه میزان مسافر جابه جا شده در کشور با اهداف برنامه سوم در این سال (۴۵۱/۹ میلیون نفر) حاکی از عدم تحقق هدف برنامه است. افزایش مسافرت با وسایل نقلیه شخصی تحت تاثیر افزایش تولید و فروش داخلی خودروسازی های داخلی عامل اصلی در کاهش سهم جابه جایی مسافر توسط ناوگان عمومی در این سال به شمار می رود.

عملکرد حمل و نقل جاده ای کشور

درصد تغییر	سال				
	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۰		
۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	حمل کالا (میلیاردتن - کیلومتر)
۱۹/۵	۶/۲	۹۹/۹	۸۳/۶	۷۸/۷	
۱۱/۱	۲۸/۶	۳/۰	۲/۷	۲/۱	ترانزیت کالا (میلیون تن)
۷/۵	۱/۰	۵۵/۹	۵۲/۰	۵۱/۵	جابجایی مسافر (میلیارد نفر - کیلومتر)

ماخذ: سازمان حمل و نقل و پایانه‌های کشور

بررسی عملکرد ناوگان حمل و نقل جاده‌ای کشور در سال ۱۳۸۲ نشان می‌دهد که تعداد ۲۱۴/۵ هزار دستگاه کامیون در بخش حمل بار و در مجموع ۶۶/۶ هزار دستگاه اتوبوس، مینی‌بوس و سواری کرایه به منظور جابه‌جایی مسافر در این ناوگان فعال بودند. براساس آمار مذکور متوسط طول عمر ناوگان باری ۲۱/۶ سال و در بخش ناوگان مسافری به ترتیب ۱۳/۵، ۲۰/۸ و ۱۴/۹ سال برای اتوبوس، مینی‌بوس و سواری کرایه برآورد شد. مطابق اهداف بخش حمل و نقل در چهارمین سال برنامه سوم، متوسط عمر ناوگان باری ۱۹/۸ سال تعیین گردیده است. لازم به ذکر است برای کاهش متوسط سن ناوگان باری ضروری است جایگزینی گسترده ای به دلیل فرسودگی ناوگان صورت پذیرد. این جایگزینی از حیث رعایت مسائل زیست محیطی نیز حائز اهمیت است. طی سالهای ۸۲-۱۳۸۰ حدود ۷۰۰۰ دستگاه انواع کامیون، تریلر و کشنده با رعایت فناوری های جدید توسط صنایع داخلی تولید و وارد عرصه فعالیت حمل و نقل بویژه حمل و نقل بین‌المللی شده است. متوسط طول عمر ناوگان مسافری (اتوبوس) نیز در سال ۱۳۸۲ معادل ۱۲/۶ سال بود که در مقایسه با هدف برنامه به میزان ۱۵/۵ سال حاکی از تحقق کامل آن دارد.

وضعیت ناوگان حمل و نقل جاده‌ای کشور

(هزار دستگاه)

درصد تغییر	سال				
	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۰		
۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	تعداد کامیون
۵/۴	۳/۸	۲۱۴/۵	۲۰۳/۶	۱۹۶/۲	
-۷/۷	-۴/۷	۱۶/۷	(۱)۱۸/۱	۱۹	تعداد اتوبوس
۲/۲	۳/۰	۴۱/۲	۴۰/۳	۳۹/۱	تعداد مینی بوس
۷/۴	۱۵/۷	۸/۷	۸/۱	۷	تعداد سواری کرایه

ماخذ: سازمان حمل و نقل و پایانه‌های کشور
۱- شامل اتوبوسهای ۳۰ سال و بالاتر نمی باشد.

براساس آمار نیروهای انتظامی، در سال ۱۳۸۲ حدود ۱۹۲۶ هزار دستگاه وسایل نقلیه در کشور شماره گذاری و به بازار عرضه شد که نسبت به سال قبل حدود ۱۳۰/۱ درصد رشد نشان می دهد. از کل وسایل نقلیه شماره گذاری شده ۳۲/۹ درصد سواری (شامل تاکسی، کرایه و آمبولانس)، ۶۲/۶ درصد موتور سیکلت و مابقی انواع بارکش و اتوبوس و مینی بوس بود. رشد تولید موتورسیکلت در این سال در کاهش سهم وسایل نقلیه سواری موثر بوده است. در این سال ۴۵۳۸ دستگاه اتوبوس و مینی بوس به ناوگان حمل و نقل کشور پیوست که در مقایسه با سال قبل ۵/۴ درصد کاهش نشان می دهد.

مطابق آمار وزارت صنایع و معادن تولید وسایط نقلیه شامل انواع کامیون و کامیونت و اتوبوس در سال ۱۳۸۲ به ترتیب ۱۴۴۶۴ و ۴۵۷۱ دستگاه بود که نسبت به سال قبل به ترتیب ۱۰/۹ و ۱۰۰/۱ درصد رشد نشان می دهد.

در بخش حمل و نقل جاده ای، آمار تلفات و تصادفات کماکان بالاتر از متوسط های جهانی است. در سال ۱۳۸۲ در مجموع ۲۵/۷ هزار نفر کشته و ۲۲۲/۳ هزار نفر مجروح شده اند که نسبت به سال قبل به ترتیب ۱۷/۶ و ۲۳/۸ درصد رشد دارد. آمار مذکور عمدتاً شامل تصادفات و سوانح جاده ای می باشد. ایمنی عبور یکی از اصول اساسی مهندسی ترافیک و برنامه ریزی حمل و نقل می باشد. اگرچه در بروز تصادف علل متعددی مانند عوامل طبیعی (آب و هوا)، عوامل فنی راه، طرح مهندسی و عرض راه، نقایص فنی اتومبیل، سهل انگاری راننده، عدم دقت به علائم فنی و راهنمایی و ... دخیل می باشد، اما در این میان مشکلات مربوط به جاده ها از عوامل مهم است. در برنامه سوم توسعه، وزارت راه و ترابری موظف به شناسایی نقاط حادثه خیز در جاده های کشور و حذف آنها شده است. در این ارتباط سازمان حمل و نقل و پایانه های کشور مکلف به تعیین فهرست نقاط حادثه خیز در شبکه جاده های کشور می باشد.

حمل و نقل ریلی

براساس گزارش شرکت راه آهن جمهوری اسلامی در سال ۱۳۸۲ مقدار ۲۸/۸ میلیون تن کالا از طریق راه آهن حمل شده است که در مقایسه با سال قبل ۸/۷ درصد رشد نشان می دهد. مقایسه میزان کالای حمل شده با هدف تعیین شده در برنامه سوم توسعه برای سال مذکور حاکی از ۹۵/۴ درصد تحقق می باشد. عملکرد مذکور برحسب تن - کیلومتر بار حمل شده حاکی از حمل ۱۸/۱ میلیارد تن - کیلومتر بار از طریق خطوط ریلی کشور است که در مقایسه با سال قبل ۱۴/۵ درصد رشد دارد. سهم بخش ریلی از کل بار حمل شده در کشور در سال مذکور برحسب تن کالا معادل ۶/۰ درصد می باشد که در مقایسه با سال قبل ۰/۶ درصد کاهش نشان می دهد.

آمار مربوط به کالای ترانزیت شده نیز نشان می دهد که در سال مورد بررسی حدود ۱/۲ میلیون تن کالا از طریق خطوط ریلی کشور ترانزیت شده است که در مقایسه با سال قبل ۴۸/۱ درصد رشد دارد. میزان تن - کیلومتر بار ترانزیت شده در این سال ۲/۵ میلیارد تن است که نسبت به سال قبل ۳۸/۹ افزایش داشته است. مقایسه ارقام فوق با اهداف تعیین شده در برنامه سوم برای سال مذکور به ترتیب به میزان ۱/۴ میلیون و ۲/۹ میلیارد تن حاکی از عدم حصول به اهداف مورد اشاره دارد.

براساس گزارش شرکت قطارهای مسافری رجا^(۱) در سال مورد بررسی، تعداد ۱۶۲ میلیون نفر مسافر از طریق راه آهن جابه جا شده است. جابجایی این میزان مسافر نسبت به سال قبل ۱۳/۳ درصد رشد داشته و در مقایسه با هدف برنامه برای این سال به میزان ۱۵/۴ میلیون نفر حاکی از تحقق بیشتر هدف مزبور می باشد. علیرغم رشد تعداد مسافر جابه جا شده از طریق راه آهن، سهم راه آهن از کل مسافر جابه جا شده در سطح کشور از ۳/۴ درصد در سال ۱۳۸۱ به ۳/۷ درصد در سال ۱۳۸۲ افزایش یافته است. محدودیت ظرفیتهای جذب مسافر توسط راه آهن در افزایش محدود سهم این وسیله نقلیه در جابجایی مسافر موثر بوده است. تعداد مسافر جابه جا شده برحسب نفر - کیلومتر در سال مذکور معادل ۹۳۰۰ میلیون نفر - کیلومتر می باشد که در مقایسه با سال قبل ۸/۱ درصد رشد دارد.

بررسی وضعیت ناوگان حمل و نقل ریلی کشور نشان می دهد که این ناوگان در سال ۱۳۸۲ از ۵۶۶ دستگاه لوکوموتیو برخوردار بوده است. در برنامه پنج ساله سوم توسعه، قرار دارد خرید ۱۰۰ دستگاه لوکوموتیو از کشور فرانسه (شرکت آلتستوم) منعقد که از این تعداد تاکنون ۲۶ دستگاه تحویل گردیده است. تعداد لوکوموتیو در حال بهره برداری در سال مورد گزارش به ۳۰۹ دستگاه رسید که در مقایسه با کل لوکوموتیو ها حاکی از ۵۴/۶ درصد ضریب بهره برداری است، این شاخص در مقایسه با سال قبل بهبود یافته است.

در سال ۱۳۸۲ حدود ۲۳۵ کیلومتر از خطوط ریلی موجود کشور بهسازی گردید. کل خطوط بهسازی شده از ابتدای برنامه سوم تا پایان سال ۱۳۸۲ به میزان ۱۱۲۱ کیلومتر می باشد که در مقایسه با هدف برنامه سوم به میزان ۱۵۶۵ کیلومتر حدود ۷۲ درصد

۱- این شرکت در سال ۱۳۷۰ تاسیس و در زمینه حمل مسافر از طریق راه آهن فعالیت می کند.

تحقق نشان می دهد. علت اصلی عدم تحقق هدف فوق بویژه در سال ۱۳۸۲، تمرکز تجهیزات و ماشین آلات ریلی بر توسعه خطوط ریلی تهران - مشهد بوده است.

در سال ۱۳۸۲ همچنین ۱۱۶ کیلومتر از خطوط ریلی باز سازی شد. کل خطوط بازسازی شده از ابتدای برنامه سوم تا پایان سال ۱۳۸۲ حدود ۵۸۶ کیلومتر است که نسبت به هدف برنامه به میزان ۶۳۰ کیلومتر معادل ۹۳ درصد تحقق نشان می دهد. علاوه بر این ۳۷۷ کیلومتر خط جدید در این سال احداث شد. بدین ترتیب در مجموع چهار سال اول برنامه سوم ۱۴۴۱ کیلومتر خط آهن جدید احداث شده است. هدف تعیین شده در برنامه سوم برای سالهای فوق ۱۵۳۰ کیلومتر می باشد.

عملکرد حمل و نقل ریلی

درصد تغییر	سال				
	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰		
۱۴/۵	۸/۲	۱۸/۱	۱۵/۸	۱۴/۶	حمل کالا (میلیاردتن - کیلومتر)
۳۸/۹	۶۳/۶	۲/۵	۱/۸	۱/۱	ترانزیت کالا (میلیارد تن - کیلومتر)
۸/۱	۷/۵	۹/۳	۸/۶	۸/۰	جابه جایی مسافر (میلیاردنفر - کیلومتر)

ماخذ: وزارت راه و ترابری

حمل و نقل هوایی

در سال ۱۳۸۲ میزان مسافر جابه جا شده از طریق فرودگاههای کشور ۱۳/۲ میلیون نفر بود که در مقایسه با سال قبل ۱۰/۹ درصد رشد نشان می دهد. سهم حمل و نقل هوایی از کل مسافر جابه جا شده در سال ۱۳۸۲، معادل ۳/۰ درصد است که در مقایسه با سال قبل از آن ۲ دهم واحد درصد کاهش نشان می دهد. فرسودگی ناوگان حمل و نقل هوایی کشور و محدودیت جذب مسافر توسط شرکتهای حمل و نقل هوایی، در رشد محدود سهم این بخش موثر بوده است. براساس آمار فوق الذکر، ۶۷/۴ درصد از مسافران توسط پروازهای داخلی و مابقی از طریق پروازهای بین المللی جابه جا شده اند. مقایسه اهداف تعیین شده درخصوص میزان مسافر جابه جا شده در پروازهای داخلی و بین المللی نشان می دهد که میزان مسافر جابه جا شده در پروازهای بین المللی ۶۵ درصد بیش از هدف تعیین شده است. این در حالی است که در پروازهای داخلی تنها ۷۲/۴ درصد از هدف تعیین شده محقق گردیده است. سودآوری بیشتر پروازهای بین المللی درمقایسه با پروازهای داخلی از دلایل اصلی رویکرد مزبور است. سهم بخش غیردولتی در پروازهای بین المللی ۶۲ درصد می باشد که در مقایسه با هدف برنامه به میزان ۱۲/۹ درصد در سطح بسیار بالایی قرار دارد.

در سال مورد گزارش مقدار ۱۱۷/۴ هزار تن توسط ناوگان حمل و نقل هوایی کشور حمل شده است که در مقایسه با سال قبل ۳۷/۳ درصد افزایش دارد. هدف تعیین شده برای کالای حمل شده در این سال توسط ناوگان هوایی کشور ۱۴۰ هزار تن می باشد. بررسی وضعیت ناوگان هوایی کشور نشان می دهد که ناوگان استیجاری کشور از ۲۲ فروند در سال ۱۳۸۱ به ۱۳ فروند در سال ۱۳۸۲ کاهش یافته است. انتظار می رود این رقم در پایان برنامه سوم به صفر برسد. طبق اهداف برنامه سوم در سال ۱۳۸۲ می بایست ناوگان استیجاری در این بخش به صفر می رسید.

بخش حمل و نقل هوایی عمدتاً در انحصار دولت می باشد. طبق بند (الف) ماده ۱۲۹ قانون برنامه سوم توسعه، مقرر بود ۴۹ درصد از سهام شرکت هواپیمایی ملی ایران (هما) به بخش خصوصی واگذار شود. اما به دلیل عدم استقبال بخش خصوصی و محدودیتهای اصل ۴۴ قانون اساسی موضوع به برنامه چهارم توسعه موکول شده است. علاوه بر این در سال ۱۳۸۲ سهام شرکت هواپیمایی نفت ایران به صندوق بازنشستگی کارکنان صنعت نفت واگذار شد. همچنین بررسیهای اولیه جهت آماده سازی شرکت هلیکوپتری (ساخته) برای واگذاری به بخش خصوصی توسط وزارت نفت صورت پذیرفت. درخصوص راهکارهای اجرایی برنامه سوم توسعه نیز آیین نامه مربوط به مالکیت هواپیمایی شخصی به تصویب هیات وزیران رسید.

در راستای خصوصی سازی و به منظور واگذاری فعالیت اداره فرودگاهها به بخش غیردولتی پیش نویس ماده قانونی آن در قانون بودجه سال ۱۳۸۲ به تصویب رسید و مراحل واگذاری فرودگاه امام خمینی (ره) به صورت BOT و مراحل اولیه مطالعه واگذاری ۷ فرودگاه دیگر تحت بررسی می باشد.

عملکرد حمل و نقل هوایی

درصد تغییر		سال			
۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	
۱۰/۹	۲/۶	۱۳/۲	۱۱/۹	۱۱/۶	مسافر جا به جا شده (میلیون نفر)
۶/۰	-۲/۳	۸/۹	۸/۴	۸/۶	پروازهای داخلی
۲۲/۹	۱۶/۷	۴/۳	۳/۵	۳/۰	پروازهای بین المللی
۳۷/۳	۳/۰	۱۱۷/۴	۸۵/۵	۸۳/۰	کالای حمل شده (هزارتن)

ماخذ: وزارت راه و ترابری

حمل و نقل دریایی

در سال ۱۳۸۲ ظرفیت اسمی بنادر کشور به دلیل بهره گیری از روشهای عملیاتی بهتر، تجهیزات مدرن و تحت تاثیر کنوانسیونها و استانداردهای بین المللی، به ۵۵/۰ میلیون تن رسید که در مقایسه با سال قبل ۲/۲ درصد افزایش نشان می دهد. در همین سال ظرفیت ناوگان حمل و نقل دریایی تجاری کشور حدود ۳ میلیون تن بود که در مقایسه با سال قبل ۷/۱ درصد کاهش داشت. با این حال این میزان از ظرفیت، بالاتر از اهداف تعیین شده در برنامه سوم توسعه می باشد. خروج ناوگان فرسوده در کاهش ظرفیت ناوگان تجاری موثر بوده است.

عملیات کانتینری بنادر تجاری کشور تحت تاثیر افزایش واردات با ۴۲/۲ درصد رشد از ۸۱۰ هزار TEU^(۱) در سال ۱۳۸۱ به ۱۱۵۲ هزار TEU در سال ۱۳۸۲ افزایش یافته است. مقایسه عملکرد این شاخص با اهداف تعیین شده در برنامه سوم حاکی از تحقق بالای آن می باشد.

در سال مورد بررسی، عملیات حمل و نقل دریایی از ۱۴ بندر کشور نشان می دهد که ۷۴۳۳ فروند شناور با ظرفیت هزار تن به بالا وارد بنادر مذکور شده است. از این تعداد ۲۱۲۰ فروند ایرانی و مابقی خارجی بودند. میزان تردد این تعداد شناور در سال ۱۳۸۲ نسبت به سال قبل ۲۴/۰ درصد رشد دارد. بیشترین میزان تردد شناورهای ایرانی و خارجی به ترتیب مربوط به بنادر شهید رجایی، انزلی، امام و ماهشهر می باشد. آمار فعالیت شناورها در سال ۱۳۸۲ نشان می دهد که در مجموع ۸۵/۵ میلیون تن کالای نفتی و غیرنفتی در بنادر کشور تخلیه و بارگیری شده است. عملکرد مذکور در مقایسه با سال قبل ۱۲/۳ درصد رشد دارد.

عملکرد بنادر کشور در امور تخلیه و بارگیری کالا

(میلیون تن)

درصد تغییر		سال			
۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	
۱۹/۸	-۵/۴	۴۴/۲	۳۶/۹	۳۹/۰	کالاهای غیرنفتی
۱۷/۸	-۶/۶	۳۱/۷	۲۶/۹	۲۸/۸	تخلیه
۲۵/۰	-۲/۰	۱۲/۵	۱۰/۰	۱۰/۲	بارگیری
۵/۴	۸/۰	۴۲/۳	۳۹/۲	۳۶/۳	کالاهای نفتی
۱۶/۲	۸/۸	۲۲/۹	۱۹/۷	۱۸/۱	تخلیه
-۵/۶	۷/۱	۱۸/۴	۱۹/۵	۱۸/۲	بارگیری
۱۲/۳	۱/۱	۸۵/۵	۷۶/۱	۷۵/۳	جمع

ماخذ: سازمان بنادر و کشتیرانی

۱ - Twenty-Foot Container Equivalent Units.

بررسی آمار عملیات بندری کشور در زمینه واردات، صادرات و ترانزیت کالا در سال ۱۳۸۲ نشان می‌دهد که واردات کالاها توسط شناورهای نفتی و غیرنفتی در بنادر کشور به ترتیب ۴/۲ و ۳۰/۵ میلیون تن بود که در مقایسه با سال قبل به ترتیب ۳۱/۲ و ۱۷/۳ درصد رشد نشان می‌دهد.

براساس آمار مذکور، صادرات کالا توسط شناورهای نفتی و غیرنفتی از طریق بنادر کشور به ترتیب معادل ۱۶/۵ و ۱۰/۷ میلیون تن بود که در مقایسه با سال قبل به ترتیب به میزان ۵/۲ درصد کاهش و ۲۱/۶ درصد افزایش نشان می‌دهد. همچنین حجم ترانزیت کالا توسط شناورهای فوق‌الذکر در مجموع ۵/۵ میلیون تن بود که در مقایسه با سال قبل حدود ۷۷/۴ درصد افزایش یافته است. رشد ترانزیت کالا توسط شناورهای نفتی در رشد کل کالای ترانزیت شده تاثیر عمده را داشته است.

عملکرد بنادر کشور در امور صادرات، واردات و ترانزیت کالا

(میلیون تن)

درصد تغییر	سال			
	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	
				شناورهای نفتی
				واردات
۳۱/۲	۳۹/۱	۴/۲	۳/۲	۲/۳
-۵/۲	۱۰/۸	۱۶/۵	۱۷/۴	۱۵/۷
۱۹۳/۳	۱۵۰/۰	۴/۴	۱/۵	۰/۶
-۴/۱	-۳/۴	۱۶/۴	۱۷/۱	۱۷/۷
				شناورهای غیرنفتی
				واردات
۱۷/۳	-۶/۵	۳۰/۵	۲۶/۰	۲۷/۸
۲۱/۶	-۵/۴	۱۰/۷	۸/۸	۹/۳
-۳۱/۲	۲۳/۱	۱/۱	۱/۶	۱/۳
۹۰/۰	۶۶/۷	۱/۹	۱/۰	۰/۶

ماخذ: سازمان بنادر و کشتیرانی

۱- عملیات بین بنادر درخصوص حمل کالا از یک نقطه به نقطه دیگر کشور از راه دریا یا رودخانه مرزی.

بررسی آمار تردد مسافر در هشت بندر کشور طی سال ۱۳۸۲ نشان می‌دهد که در مجموع ۳/۷ میلیون نفر از طریق بنادر اقدام به مسافرت نمودند که در مقایسه با سال قبل ۶۷/۹ درصد رشد نشان می‌دهد. از این تعداد ۱/۹ میلیون نفر شامل مسافران ورودی و مابقی مسافران خروجی می‌باشند. آمار توزیع تردد مسافر از بنادر نشان می‌دهد که حدود ۷۲/۵ درصد جابجایی مسافر (ورودی و خروجی) از بندر قشم صورت گرفته است. سهم حمل و نقل دریایی از کل حمل و نقل مسافری کشور ناچیز و حدود ۰/۸ درصد می‌باشد.

عملکرد بنادر کشور برحسب ورود و خروج مسافر

(هزار نفر)

درصد تغییر	سال			
	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	
				ورودی
۴۴/۵	۷/۵	۱۹۳۸	۱۳۴۱	۱۲۴۷
۴۹/۵	۶/۶	۱۷۷۵	۱۱۸۷	۱۱۱۳
۴۶/۹	۷/۱	۳۷۱۳	۲۵۲۸	۲۳۶۰
				جمع

ماخذ: سازمان بنادر و کشتیرانی

شاخصهای قیمتی

شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی بخش حمل و نقل در مناطق شهری

براساس گزارش نتایج شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری ایران، شاخص حمل و نقل در سال ۱۳۸۲ برپایه سال ۱۳۷۶ به رقم ۲۱۵/۹ رسید که نسبت به سال قبل ۱۳/۹ درصد رشد نشان می‌دهد. رشد این شاخص در مقایسه

با رشد ۱۵/۶ درصدی شاخص کل کالاها و خدمات مصرفی در سطح پایین تری قرار دارد. بخش حمل و نقل شخصی و عمومی به ترتیب سهمی معادل ۷۳/۵ و ۲۶/۵ درصد در شاخص مزبور را دارا می‌باشند. ارقام شاخص بهای گروه حمل و نقل شخصی و عمومی در سال ۱۳۸۲ نسبت به سال قبل به ترتیب معادل ۱۰/۰ و ۲۱/۵ درصد رشد دارد. در بخش حمل و نقل عمومی افزایش هزینه مسافرت با اتوبوس و قطار در رشد بالای این شاخص مؤثر بوده است.

شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی بخش حمل و نقل

(۱۳۷۶ = ۱۰۰)

درصد تغییر		سال			
۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	
۱۳/۹	۱۰/۲	۲۱۵/۹	۱۸۹/۶	۱۷۲/۱	حمل و نقل
۱۰/۰	۷/۶	۱۸۹/۶	۱۷۲/۴	۱۶۰/۲	حمل و نقل شخصی
۲۱/۵	۱۵/۸	۲۸۸/۶	۲۳۷/۵	۲۰۵/۱	حمل و نقل عمومی

شاخص بهای تولیدکننده خدمات بخش حمل و نقل در مناطق شهری

در سال ۱۳۸۲ شاخص بهای تولیدکننده بر پایه سال ۱۳۷۶ در گروه حمل و نقل زمینی با بیشترین سهم (۹/۳۸۳ درصد) به رقم ۲۶۸/۸ رسید که نسبت به سال گذشته ۲۰/۹ درصد رشد دارد. رشد این شاخص در مقایسه با رشد ۱۵/۶ درصدی شاخص کل بهای تولیدکننده در سطح بالاتری قرار دارد. در این گروه رشد گروه حمل و نقل ریلی به میزان ۲۲/۰ درصد در رشد بالای شاخص مزبور مؤثر بوده است. اعمال محدودیت در افزایش قیمت خدمات هوایی بویژه بلیط هواپیما در این سال باعث رشد کمتر شاخص مزبور در بخش حمل و نقل هوایی شده است.

شاخص بهای تولیدکننده خدمات بخش حمل و نقل در مناطق شهری

(۱۳۷۶ = ۱۰۰)

درصد تغییر		سال			
۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	
۲۰/۹	۱۹/۷	۲۶۸/۸	۲۲۲/۳	۱۸۵/۷	حمل و نقل زمینی
۲۲/۰	۶/۲	۲۲۸/۱	۱۸۶/۹	۱۷۶/۰	حمل و نقل ریلی
۱۹/۹	۲۱/۲	۲۶۴/۳	۲۲۰/۵	۱۸۲/۰	حمل و نقل جاده‌ای
۳/۰	-۰/۵	۲۶۴/۱	۲۶۳/۳	۲۶۴/۵	حمل و نقل آبی (دریایی)
۱۰/۵	۱۲/۳	۳۳۶/۷	۳۰۴/۷	۲۷۱/۴	حمل و نقل هوایی